

SÜT HİJYENİ VE TEKNOLOJİSİ

SÜTÜN TANIMI

Süt, beslenme ve insan sağlığı ile ekonomik açıdan son derece önemli ve üretiminden asla vazgeçilemeyecek bir üründür. Tüm memeli hayvanlardan süt elde edilebilmekle birlikte, süt denildiğinde ilk akla gelen inek sütüdür. Diğer hayvanların sütleri kendi adlarıyla (örn; keçi sütü, koyun sütü, manda sütü v.b.) anılır. Geniş anlamda süt; bütün memeli hayvanların, doğumdan sonra meme bezlerinde oluşturdukları biyolojik sıvı olarak tanımlanır. Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, Çiğ Süt ve Isıl İşlem Görmüş İçme Sütleri Tebliğ'in'de ise "Bir veya daha fazla inek, keçi, koyun veya mandanın sağılmasıyla elde edilen, 40 ° C'nin üzerine ısıtılmamış veya eşdeğer etkiye sahip herhangi bir işlem görmemiş, kolostrum dışındaki meme bezi salgısıdır." şeklinde tanımlanmıştır.

DÜNYADA VE TÜRKİYEDE SÜT ÜRETİMİ

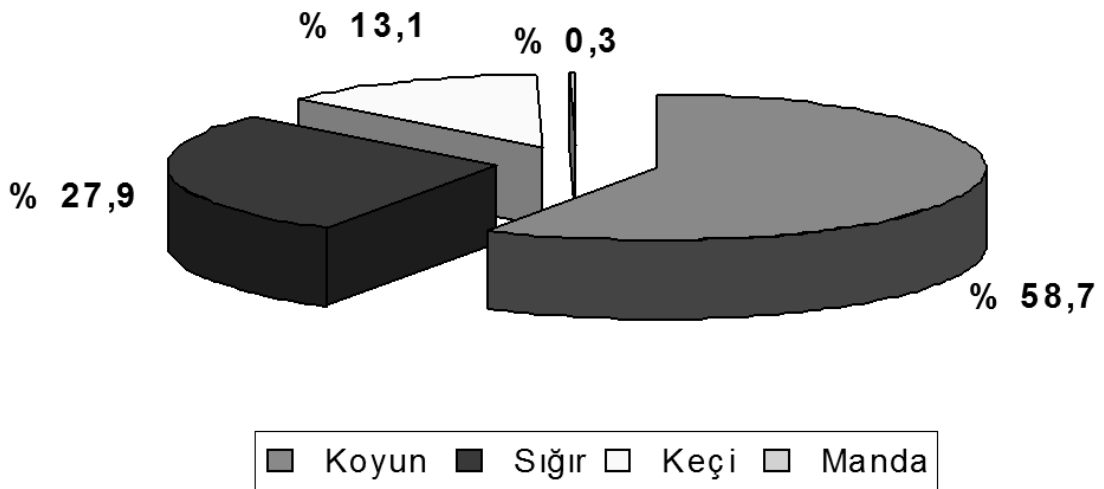
Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri Sanayicileri Derneği'nin (ASÜD) sektörün ilk envanteri olma özelliği taşıyan Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi Raporuna göre, 2009 yılında dünya'da süt üretimi 695 milyon ton, Türkiye'de 12.2 milyon tondur. Türkiye bu üretimle dünya sıralamasında 15. sırada yer almıştır.

Avrupa Birliği uyum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen 2006 Tarımsal İşletme Hayvansal Üretim Araştırması ile hayvansal üretim yapan tarımsal işletmelerden anket yoluyla derlenen bilgilere göre;

Araştırma döneminde tarımsal işletmelerde üretilen toplam süt miktarının;

% 87,1'i inek sütü, % 9,3'ü koyun sütü, % 3,3'ü keçi sütü, % 0,3'ü manda sütüdür. Tarımsal işletmelerde üretilen inek sütünün % 52,2'si mandıralara satılırken, bu oran keçi sütü için % 42,4, manda sütü için % 38,1, koyun sütü için % 19,3'dür.

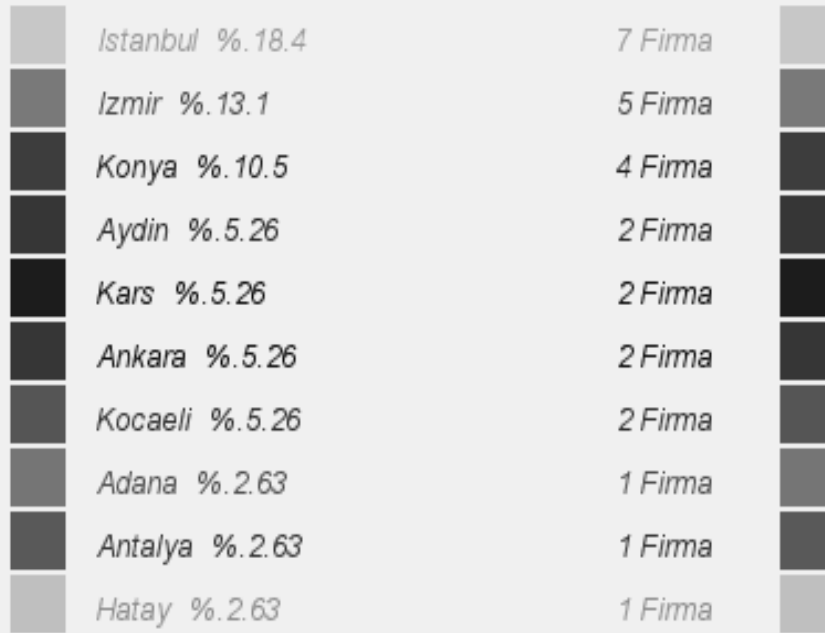
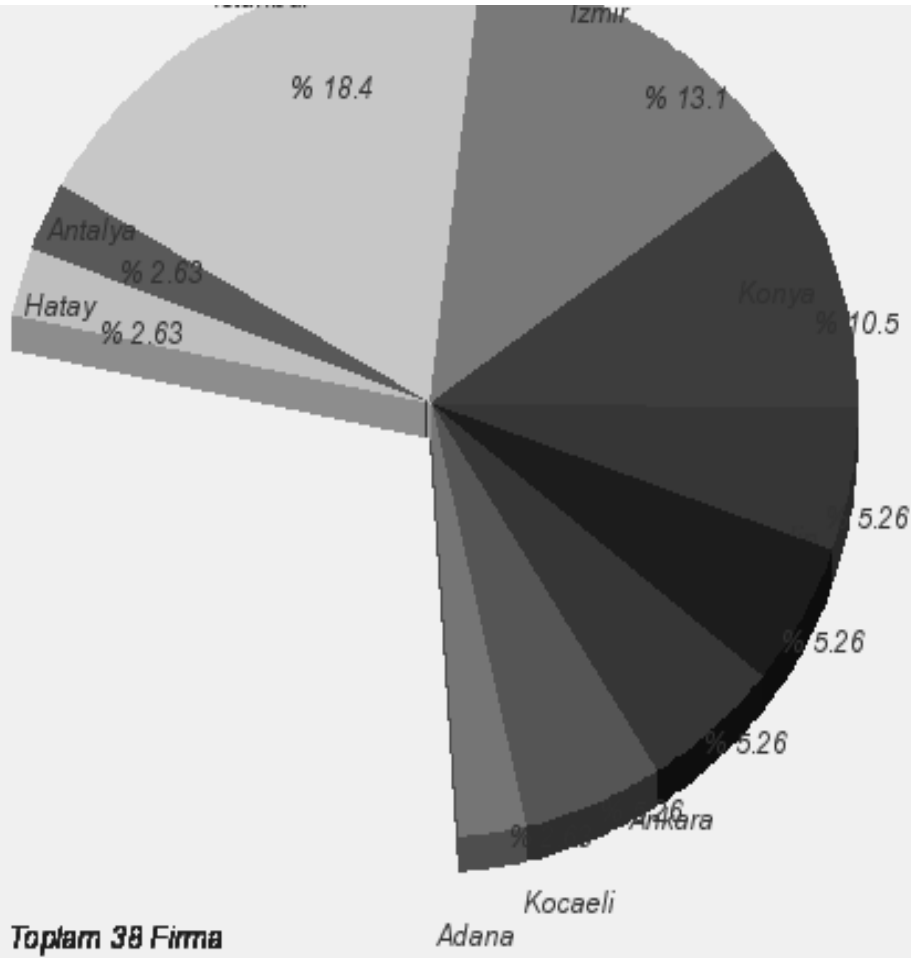
Grafik 1. Türlerine göre hayvanların oranları

- (Hayvan sayılarına ilişkin veriler 18 Eylül 2006- Hayvansal ürünler ve diğer göstergelere ilişkin veriler 18 Eylül 2005 – 18 Eylül 2006)

Sütün; % 27'si süt teşvik priminden yararlanan, kayıtlı büyük süt işleme tesisleri tarafından alınmakta ve işlenmekte, % 33'ü küçük ve orta ölçekli kayıtlı veya kayıt dışı mandıralarda işlenmekte, % 20'si çiftlik içi tüketim ve buzağı beslemede kullanılmakta, % 20'si gerek sokak sütü olarak satılan, gerekse üreticinin tüketiciye doğrudan aracısız sattığı, açık süt ve ürünleri olarak kabul edilmektedir.

Grafik 2: İllere göre süt işletmelerinin sayısı
(Tarım İl Müdürlükleri 2010 yılı kayıtlı işletme sayısına göre)

Üretilen sütün hayvan türlerine göre ve kullanım şekillerine göre dağılımı (%)

Hayvan türleri	Üretilen	Dağılım						
	Toplam süt	Mandıralara satılan	Mandıralar haricinde direk satılan	Hanede içmek için tüketilen	Hayvan beslemek amacıyla kullanılan	Ücretsiz olarak verilen	Hanede süt ürünü üretmek amacıyla kullanılan	Diğer
Toplam	100,0	48,7	11,2	8,5	5,8	2,3	23,1	0,4
Sığır	87,1	52,2	10,5	8,2	5,0	2,2	21,5	0,4
Manda	0,3	38,1	7,6	8,5	3,6	4,1	37,8	0,3
Koyun	9,3	19,3	17,4	11,8	12,7	2,6	35,9	0,3
Keçi	3,3	42,4	10,9	8,2	6,5	2,5	28,9	0,6

TÜİK;2009

Tablo 1: Üretilen sütün hayvan türlerine ve kullanım şekillerine göre dağılımı

DÜNYADA VE TÜRKİYEDE SÜT TÜKETİMİ

Toplam süt tüketiminde kişi başına düşen yıllık miktar ABD'de 292 litre; AB de ortalama 342 litredir. Buna göre günde yaklaşık bir litreye yakın bir tüketim olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise, FAO 2007 yılı verilerine göre kişi başı yıllık süt tüketimi 138,70 kg iken, Türkiye'deki rakamlar bu veriyi doğrulamamaktadır. Ülkemizde yapılan istatistiksel çalışmalar sonucu ortalama olarak belirtilen kişi başına 23-24 litre, Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) tarafından oluşturulan bir çalışma grubunun Türkiye'deki süt sektörünü inceleyerek hazırladığı 2011 tarihli raporunda 30 litre olarak bildirilmiştir. Ancak bu rakamı genel süt tüketimi olarak değerlendirmek hatalıdır çünkü bu rakam sadece kişi başına içme sütü miktarını göstermekte, süt ürünleri tüketimini kapsamamaktadır.

SET-BİR'in "Türkiye'de Süt Tüketimi" konusunda yaptığı araştırmada, Türkiye'de kişi başına ortalama yıllık 146 litre süt tüketildiği tespit edilmiştir. Araştırmada, bu oranın 23 litrelik kısmının içme sütü, geri kalanının ise süt ürünleri olduğu belirlenmiş, içme sütü tüketimi konusunda ifade edilen rakamların hepsinin bir takım verilerin yorumlanması ile bulunduğu belirtilmiştir. Çünkü bu konuda yapılmış kapsamlı ölçümler bulunmamaktadır. Sorunun temeli ise bizdeki açık sütlerin ölçülemiyor oluşuna dayanmaktadır. 6 litre olarak bilinen miktar ise ambalajlı, markalı sütler içindeki kişi başına yıllık tüketim miktarıdır. Bu miktarın 2004 yılından itibaren kişi başına 10 litreye çıktığı varsayılmaktadır. (Süt pazarında açık sütün payı yüzde 66, karton kutudaki uzun ömürlü (UHT) sütün payı yüzde 28 ve pastörize sütün payı ise yüzde 6'dır.)

Kişi başına süt tüketimi (Litre/yıl) Finlandiya 139, İsveç 111, İspanya 108, Avustralya 108, İngiltere 100, ABD 95, Rusya 94, Portekiz 91, Fransa 75, Romanya 75, Yunanistan 65, İtalya 63, Arjantin 61, Almanya 50, Polonya 33, Avrupa ortalaması 95, Türkiye 30.

Ülkemiz koyun ve keçi varlığı açısından lider ülkeler arasında yer almaktadır. Dünyada koyun sütü üretiminde 10.500.000 ton/yıl ile Fransa'dan sonra 2. sırada yer alan ülkemiz, 304.000 ton/yıl keçi sütü üretimi ile de 11. sırada bulunmaktadır. Yine ülkemiz dünya koyun ve keçi sütü üretiminde, sırasıyla % 13,5 ve % 3'lük bir paya sahiptir. Anılan sütlerin daha yüksek oranda sanayiye intikali ile yüksek koyun ve keçi varlığını avantaja dönüştürmek olasıdır.